

ถอดบทเรียนหลังออกไปลุยเสมอ

<https://actlab.protestista.com/always-aar/>

มักมีคำถามอยู่เสมอว่าจะถอดบทเรียนไปทำไม บ้างมองว่าทวนความหลังกันอยู่นั้นละไม่ไปข้างหน้าเสียที บ้างก็ว่าทำพอเป็นพิธีไม่ได้เอาไปใช้หรอก หรือบางคนอาจเคยผ่านวงถอดบทเรียนที่เอาแต่กล่าวโทษกันถึงขั้นเสียน้ำตาหรือแลกหมัดกันมาแล้ว บ่อยครั้งกระบวนการถอดบทเรียนจึงกลายเป็นฝันร้ายของใครหลายคน

9 ขั้นตอนถอดบทเรียน เพื่อพัฒนากลุ่ม และวางแผนงาน

1 แบ่งปันความรู้สึก
เช็กอินพูดคุยความรู้สึกหลังทำกิจกรรม

2 ทบทวนเป้าหมาย
ต้องการไปถึงไหน ตั้งเป้าไว้อย่างไร

3 ย้อนดูไทม์ไลน์
ลำดับเหตุการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น

4 อะไรที่สำเร็จ ทำได้ดี
มีปัจจัยหรือเงื่อนไขอะไรที่ทำให้สำเร็จ

5 อะไรที่ยังไม่เสร็จ จะทำต่อ
อะไรไม่สำเร็จและล้มเลิก ควรปรับปรุงอะไร

6 หาแบบแผน
รูปแบบที่ทำซ้ำๆ

7 ยกระดับไปเป็นแนวคิด
1) คุณค่าความหมายของสิ่งที่ทำคืออะไร?
2) เชื่อมโยงเรื่องอื่นๆ ระดับกว้างขึ้นอย่างไร?

8 Do & Don't
เรื่องไหนต้องทำ หรือไม่ควรเสียเวลาทำ (ข้อควรระวัง)

9 สิ่งที่ยากบอกเพื่อนร่วมงานหรือตัวเอง
เช็กเอาต์ก่อนเลิกวง

กระบวนการถอดบทเรียนริเริ่มมาจากภาคธุรกิจ กว่าจะพัฒนาไอเดียหรือผลิตภัณฑ์ขึ้นมาสักชิ้นต้องผ่านการทดลองครั้งแล้วครั้งเล่า ลองผิดลองถูก สรุปผลแล้วทดลองใหม่จนตอบโจทย์ที่ต้องการ

องค์กรธุรกิจมีการถอดบทเรียนเป็นประจำโดยเฉพาะธุรกิจเฟรนไชส์ ถอดบทเรียนถึงความรู้ออกมาเป็นคู่มือปฏิบัติงานให้แก่ผู้ประกอบการ และมีการถอดความรู้อยู่เสมอเพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หันมามองหน่วยงานรัฐก็จะพบว่าการถอดบทเรียนกันอยู่เสมอโดยเฉพาะองค์กรทหาร/ตำรวจที่ทำหน้าที่ควบคุมฝูงชน ถ้าลองสังเกตดูช่วงขาขึ้นของกระแสการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยของเยาวชนคนรุ่นใหม่ในปี 63 แรกๆ เจ้าหน้าที่รับมือไม่ทัน แต่หลังจากถอดบทเรียนแล้วก็ได้กลับรุกฆาตอย่างหนักจนขบวนแตกพ่ายในที่สุด

ขบวนการต่อสู้เคลื่อนไหวของประชาชนทั่วโลกมีการถอดบทเรียนมาตลอด ยุทธวิธีการต่อสู้ด้วยสันติวิธีค่อยๆ เปลี่ยนไปจากบทเรียนการเคลื่อนไหวของผู้ถูกกดขี่ แต่เมื่อยุคสมัยและบริบทสถานการณ์เปลี่ยนไปเราจึงจำเป็นต้องถอดบทเรียนถึงความรู้กันออกมาใหม่

สำหรับคนที่คิดว่าถอดบทเรียนเป็นฝันร้ายหรือเสียเวลาไม่ได้อะไร ลองทำตามขั้นตอนนี้ดูสิ อาจใช้เวลาานหรือเร็วขึ้นกว่าที่เคยทำมา อย่างน้อยก็อาจทำให้การถอดบทเรียนครั้งต่อไปเข้าที่เข้าทางมากขึ้นก็ได้

9 ขั้นตอนถอดบทเรียนเพื่อพัฒนากลุ่มและวางแผนงาน

1. แบ่งปันความรู้สึก เป็นการเช็กอินให้สมาชิกกลุ่มได้พูดความรู้สึกของตนเองหลังทำกิจกรรมหรือออกไปปฏิบัติภารกิจก่อนเป็นลำดับแรก
2. ทบทวนเป้าหมายว่ากลุ่มเราต้องการไปถึงไหน กิจกรรมหรือปฏิบัติการครั้งนี้ของเราตั้งเป้าไว้ว่าอย่างไร
3. ย้อนดูไทม์ไลน์ ลำดับเหตุการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง
4. อะไรที่เราคิดว่าสำเร็จ อะไรที่ได้ดี มีปัจจัยหรือเงื่อนไขอะไรที่ทำให้สำเร็จ
5. อะไรที่เราคิดว่ายังไม่เสร็จและจะทำต่อ อะไรที่ยังทำไม่สำเร็จและล้มเลิก ควรปรับปรุงอะไรให้ดีขึ้น
6. หาแบบแผน รูปแบบที่ทำซ้ำๆ
7. ยกระดับไปเป็นแนวคิด แนวคิดแบ่งเป็น 2 ส่วน
  - 1) การทำแบบนี้มีคุณค่าความหมายอะไร คุณค่าความหมายของสิ่งที่ทำคืออะไร?
  - 2) กิจกรรมนี้ไปเชื่อมโยงกับเรื่องอื่นๆ ระดับกว้างขึ้นอย่างไร?
8. Do & don't เรื่องไหนต้องทำ เรื่องไหนไม่ควรเสียเวลาทำ (ข้อควรระวัง)
9. สิ่งที่ยากบอกเพื่อนร่วมงานหรือตัวเอง มีอะไรอยากบอกเพื่อนหรือตัวเราในครั้งหน้าอยากทำ อะไรให้ดีขึ้น เป็นการเช็กเอาต์ก่อนเลิกงาน

ขั้นตอนเหล่านี้เป็นขั้นตอนกว้างๆ ของกระบวนการถอดบทเรียน แต่ก่อนอื่นต้องเข้าใจก่อนว่าการถอดบทเรียนมี 3 รูปแบบ

รูปแบบการถอดบทเรียน

1. AAR คือการสรุปงานหลังปฏิบัติการหรือทำกิจกรรม เช่น สรุปงานหลังทำค่าย สรุปงานหลังไปมีอบ หรือสรุปงานหลังอบรมปฏิบัติการ เป็นต้น
2. ถอดบทเรียน เห็นรูปแบบมากขึ้น แต่จะเป็นแค่บทเรียนเรื่องนั้นๆ หรืออารมณ์ความรู้สึกช่วงนั้น (บทเรียนเป็นแค่ช่วงชีวิตหนึ่งของกิจกรรมยังไม่ใช่ความรู้)
3. ถอดความรู้ ถอดความรู้ที่ติดอยู่กับตัวคนออกมาเป็น “องค์ความรู้” (body knowledge) ความรู้คือพิสูจน์ได้ ทำซ้ำได้และคนอื่นสามารถนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ต่อยอดได้

การถอดความรู้ 3 steps

- 1) หลักการ ทฤษฎี ความเชื่อ มีไว้เพื่อนำทางเราว่าเราไม่หลุดหลักการ
- 2) How to วิธีคิด ขั้นตอนการทำ เป็นรูปธรรมให้คนทำตามได้
- 3) Do & don't อะไรควรทำ/ไม่ควรทำ ข้อควรระวัง ทริคเล็กๆ น้อยๆ

ตัวอย่างเช่น ฮาวทูเจียวไข่ ขั้นตอนเริ่มจากตั้งกระทะ ตอกไข่ใส่ถ้วย ตีไข่ น้ำมันร้อนขนาดไหนถึงจะฟู ฯลฯ ทริค เช่น การเลือกไข่ ไข่เก่า ไข่ใหม่ ไข่เป็ด ฯลฯ เทคนิคเล็กๆ น้อยๆ ที่จะทำให้ไข่เจียวสมบูรณ์ขึ้น อย่างไรก็ตามปรากฏว่าไข่เจียวเกรียมไม่เกรียมคนชอบไม่เหมือนกัน หนาไม่หนา ฟูไม่ฟู จะถูกตัดสินด้วยความชอบของคนกิน สุขภาพของคนกิน ถูกตัดสินด้วยรสชาติสีใดสีใคร วิธีนี้ที่เราทอดใช้น้ำมันเท่านี้เพราะคนไทยชอบเกรียม วิธีการขั้นตอนแต่ละขั้นเพราะเรามีวิธีคิดความเชื่อบางอย่างเราจึงทำเช่นนี้

ฮาวทูค่าย จะไปทำค่ายก็ต้องลงไปคุยกับพื้นที่ก่อน สำรวจความต้องการของชาวบ้าน ที่เราทำขั้นตอนนี้ก็เพราะเราเชื่อในหลักการมีส่วนร่วม ไม่ใช่หน่วยราชการที่ลงไปสั่งการ เครื่องมือเช่น ค่ายในแบบของเราถูกออกแบบมาเพื่อให้มีความเป็นประชาธิปไตยในกลุ่ม เป็นต้น

...

ถ้าสมาชิกกลุ่มรู้สึกเหนื่อยล้าเบิร์นเอาท์ ลองถอดบทเรียน
ถ้ากลุ่มกำลังจะแตก สมาชิกไม่ลงรอยกัน ลองถอดบทเรียน
ถ้ากลุ่มอยู่ในภาวะสิ้นหวังหาทางไปไม่เจอ ลองถอดบทเรียน

ถอดบทเรียนให้เป็นกิจวัตร ถอดบทเรียนจนเป็นเนื้อเป็นตัว เมื่อนั้นบทเรียนและความรู้ทั้งหลายจะกลายเป็นสมบัติส่วนรวมที่ผู้คนเอาไปต่อยอดพัฒนาให้เจ๋งกว่าที่เคยทำมา

Act Lab

.....

Activist Laboratory Thailand

ห้องทดลองนักกิจกรรม

พื้นที่ทดลองไอเดียใหม่ๆ ในการเคลื่อนไหวทางสังคม

อ่านเพิ่มเติม <https://actlab.protestista.com/organize-handbook/>